

„A jövő csupa múltból áll”

Anatole France

Anyanyelv

Halála óráján az én
örmény magyar,
három világnyelvet beszélő nagyanyám
csak *ruténul* tudott,
így tyutyúgatta Ungvárott
a dajka.

Nem értettük mit mond.
Bennem az elfojtott iskolai orosz nyelv
végre, utolsó szavára villant:
bojit – jaj, fáj.

(És nekem
honnan jött szóra nyílik majd
üveggolyóba gyúrt ejtőernyőm,
a szivárvány?)

1998

Áts Erika

A **Barátság** melléklete az idősellátásról
2000. november 15.

Készült a Soros Alapítvány támogatásával

A Magyar Köztársaság Alkotmánya számos szociális jogot szavatol, így alkotmányosan biztosítja a *szociális biztonság*hoz, a *megélhetés*hez való jogot *öregség, betegség, rokkantság, özvegyesség, árvaság és munkanélküliség* esetén. Hazánkban három nagy alrendszerből áll össze a szociális védelem rendszere:

- a kötelező társadalombiztosítás rendszere,
- a munkanélküliség kezelését szolgáló rendszerek,
- szociális támogatások.

A legfontosabb a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény, amely meghatározza a pénzügyi és természetben nyújtott ellátások egyes formáit, a jogosultság feltételeit, a szociális ellátás intézményrendszerét.

Ha feltesszük azt a kérdést, hogy vajon mi a célja a szociális segítségnyújtásnak, akkor gyakran szembesülünk azzal a ténnyel, hogy *kizárólag pénzzel nem* érhető el a kívánatos cél, és hogy a pénzügyi segítség önmagában nem elegendő eszköz az egyén problémájának megoldására, társadalmi beilleszkedésének elősegítésére. Hiába kap pénzt gyógyszerre, megélhetésre az az idős ember, aki egyedül él és fel sem tud kelni az ágyból, problémáját csak az oldja meg, ha szociális szolgáltatást, *házi (szociális) segítséget*, esetleg *intézményes ellátást* lehet a számára biztosítani.

A szociális ellátások iránti szükségletet alapvetően befolyásolják a demográfiai folyamatok. A demográfiai elemzések szerint az idős emberek száma, társadalmi belüli aránya növekedni fog. Az idősödés problémája nem újkeletű jelenség. Ha a csökkenő gyerekszámot, az aktív és inaktív népességen belüli arányának változását is számba vesszük, akkor szembe kell nézni a ténnyel, hogy a csökkenő erőforrásokkal egyre inkább növekvő igényeket kell kielégíteni.

Ennel a dilemmának egyik lehetséges feloldása a *helyi ellátórendszerek fejlesztése*. A különféle típusú szociális ellátások az alapellátástól kezdve a nappali ellátásokon át az átmeneti és tartós bentlakásos intézmények széles skáláját fogják össze, de ezek fejlődése területenként igen eltérő. A szociális törvény alapellátássá teszi a házi segítségnyújtást, és kimondja, hogy *minden települési önkormányzatnak* gondoskodnia kell a gyermekek felügyeletéről, a szociális étkeztetéséről. Az önkormányzatok feladata a házi szociális étkeztetés biztosítása. Ennek keretében főként azok az idős vagy beteg személyek kapnak *napi egyszeri meleg ételt*, akik ilyenről nem képesek önmaguk gondoskodni, akiknek nincs hozzátartozójuk sem, vagyis szociális vagy egészségi állapotuk miatt rászorultak. Az étkeztetést megszervezhetik valamilyen nappali ellátást nyújtó intézményben, de úgy is, hogy lakásra szállítják az ételt. Az étkezésért és a házhozzállításért térítési díjat kell fizetni. A térítési díj mértéke a rászoruló szociális helyzetétől függ, nagyságát a törvényben előírt keretek alapján az önkormányzat határozza meg.

A házi segítségnyújtás jellegzetesen a szociális és az egészségügyi ellátás határán mozgó szolgáltatás, amelynek keretében a rászoruló személyről saját otthonában gondoskodnak. Ez az ellátási forma azoknak az idős és/vagy beteg, fogyatékos személyeknek nyújt segítséget, akik nem képesek önmagukat ellátni, s így a mindennapi élet nélkülözhetetlen feladataiban (bevásárlás, takarítás, fürdés, hivatalos ügyintézés, főzés, mosás, fűtés) másokra szorulnak.

A nonprofit szféra szempontjából fontos megjegyezni: a szociális törvény alapvetően az *ellátási kötelezettséget*, az adott településen megoldandó feladatokat határozza meg, és *szabad kezet ad az önkormányzatoknak* abban, hogy milyen szervezeti keretben látják el azokat. Ebből következik, hogy az önkormányzatnak gyakran nem éri meg, hogy saját költségvetési intézményt működtessen, inkább *szerveződés* vagy *együttműködés* keretében valamilyen civil szervezetre bízva a feladat ellátását. Ilyen esetben a pénzeszköz átengedésével támogatni kell a szervezetet, de az önkormányzatnak joga van a feladat ellátásának és a pénz felhasználásának az ellenőrzésére.

A *nappali ellátást* nyújtó intézmények – legalábbis elvben – a saját otthonukban élők részére biztosítanak lehetőséget a napközbeni ott-tartózkodásra, étkezésre, egyéb elfoglaltságra, társas kapcsolatok kialakítására. (Kivétel például a nappali melegező, ahová sok hajléktalan is behúzódik.) Az ilyen intézménytípusok közé tartozik az *idősek klubja* is. Ez a legelterjedtebb intézménytípus, amely minden olyan településen működik, ahol kétezernél több állampolgár él. Közel ezernegyszáz ilyen intézmény működik az országban, és mintegy negyvenezer időskorú számára biztosít étkezést, társaságot. Ez az intézmény általában azoknak nyújt szolgáltatást, akik ugyan képesek önmaguk ellátására, de szociális és mentális támogatást igényelnek.

A *fogyatékosok nappali intézménye* általában a háromezernél több lakosú településeken található. Ez az ellátási forma az utóbbi években kezdett fejlődni.

Az *átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények* ideiglenes jelleggel folyamatos ellátást, illetve éjszakai benttartózkodást is biztosítanak. Ezek típusai: a gyermekek átmeneti otthona, az időskorúak gondozóháza, a fogyatékosok gondozóháza, a pszichiátriai és szenvedélybetegek átmeneti otthona, a hajléktalanok éjjeli menedékhelye és átmeneti szállása.

A *tartós elhelyezést* biztosító intézmények alapvetően kétféle feladatot látnak el: a gondozást és a rehabilitációt. Az ápolást és gondozást nyújtó intézmények azoknak biztosítanak teljes körű ellátást, akik önmaguk ellátására egyáltalán nem, vagy csak folyamatos segítséggel képesek, akiknek nincs olyan hozzátartozójuk, aki gondoskodik róluk. Ebbe az intézményi körbe tartozik az idősek otthona is.

Részletek Széman Zsuzsa és Harsányi László „Halak és hálók” című, 1999-ben Budapesten megjelent könyvéből. Széman Zsuzsa egy korábbi tanulmányát lapunk 1997/3. számában közzeltük.